

Politie en jeugdigen

Over het ontstaan en de ontwikkeling van jeugdtaken bij de politie

21

Manon van de Riet, Wim Bernasco en Peter van der Laan

De politiële jeugdtaak in Nederland kenmerkt zich van oudsher door haar terughoudende karakter. Deze terughoudendheid lijkt de laatste jaren echter steeds meer te zijn verlaten. Dit artikel poogt de ontwikkeling van de politiële jeugdtaak weer te geven aan de hand van het ontstaan en de ontwikkeling van de kinderpolie in Nederland. Hoewel de vormgeving van de jeugdtaak in de loop van de jaren is veranderd en het instituut van de kinderpolie (of jeugdpolitie) niet meer als zodanig bestaat, is de jeugdtaak bij de politie niet verdwenen waarmee een niet al te repressieve houding jegens delinquent gedrag ten aanzien van jongeren gewaarborgd wordt.

De politiële jeugdtaak onderscheidt zich van het andere politiewerk door haar pedagogische karakter. De opkomst van de vrouwenbeweging en van een meer sociale oriëntatie ten aanzien van de behandeling van zaken van vrouwen en kinderen, leidde tot het ontstaan van voornamelijk hulpverlenende functies voor vrouwelijk politiepersoneel op het gebied van jeugd- en zedenzaken.¹ In lijn met de van oudsher terughoudende strafrechtelijke bemoeienis met jeugdigen in Nederland, heeft de jeugdpolitie (tot de jaren '80 sprak men meestal van kinderpolie) altijd een meer sociaal en hulpverlenend dan repressief uitgangspunt gekend. Deze terughoudendheid lijkt de laatste jaren te zijn losgelaten, wat vooral tot uiting komt - en waaraan bijgedragen wordt - in verschillende richtlijnen van het College van Procureurs-Generaal.² De reprimande - de minst ingrijpende interventie - wordt met de invoering van deze richtlijnen in minder jeugdstrafzaken mogelijk. Dit roept de vraag op of deze verharding als een keerpunt moet worden beschouwd in de opvatting over de jeugdtaak. Vragen over de taken van de politie ten aanzien van jeugdigen zijn niet nieuw. Al sinds de oprichting van de kinderpolie in het begin van de twintigste eeuw zijn met regelmaat vragen gesteld ten aanzien van de taakstelling en rechtvaardiging van een dergelijke afdeling. Deze bijdrage poogt inzicht te geven in belangrijke ontwikkelingen op het gebied van de politiële jeugdtaak vanaf de oprichting van de kinderpolie. Daarmee proberen we ook een antwoord te geven op de vraag of er in de huidige taakopvatting ten aanzien van jongeren sprake is van een keerpunt.

Ontstaan van de kinderpolie

Tot de inwerkingtreding van drie Kinderwetten in 1905, was er van een apart jeugdrecht geen sprake.³ Met de invoering van een van deze wetten -

de strafrechtelijke Kinderwet⁴ - verdween de minimum leeftijdsgrens waarop een jongere strafrechtelijk aansprakelijk kon worden gehouden en werd een afzonderlijk sanctiepakket ingevoerd voor jongeren onder de 18 jaar. Mogelijke sancties bestonden uit 'teruggave aan de ouders', berisping, geldboete, verbeurdverklaring, plaatsing in een tuchtschool en ter beschikkingstelling van de regering (TBR). De nadruk werd gelegd op afstemming van de interventie op de persoon van de dader en op de pedagogische waarde van de sanctie. Van deze kinderstrafwet is in het huidige jeugdrecht nog veel terug te vinden. Ze werd ingevoerd om op een voor kinderen meer gepaste wijze te kunnen straffen en introduceerde de mogelijkheid om maatregelen toe te passen, die een uitgesproken pedagogische functie hadden. Hierin voorzag 'ruime bevoegdheid om onbestraft te laten, met vrije keuze, naar des rechters inzicht, tusschen straf en opvoedingsmaatregel, met enige bijzondere voorschriften van processuelen aard'⁵ (Overwater, 1930). Dit betekende dat de mogelijkheid nadrukkelijk werd open gehouden om niet strafrechtelijk maar civielrechtelijk - door een maatregel van kinderbescherming - in te grijpen.

Als gevolg van de aandacht - en daarmee de beschikbaarstelling van geld - voor hulpbehoevende jeugd na de invoering van de Kinderwetten, ontstonden verschillende instanties die zich met jeugd bezighielden.⁶ Zo werden ook bij de politie speciale afdelingen opgericht die zich met jeugd bezighielden, de kinderpolie.

In 1911 werd in Rotterdam Dina Sanson als de eerste vrouwelijke politieagente - in de rang van inspectrice - aangenomen bij de Zedenpolitie door de toenmalige hoofdcommissaris Roest van Limburg, die later ook in Amsterdam een afdeling kinderpolie heeft opgezet.

Na de aanstelling van Dina Sanson werden in 1918

en in 1919 nog twee andere vrouwelijke politieassistentes aangenomen in Rotterdam. De naam van de Zedenpolitie werd in 1918 veranderd in Zeden- en Kinderpolitie, waarmee de naam kinderpolitie voor het eerst officieel werd gebruikt. De organisatie van de Zeden- en Kinderpolitie was zo ingericht dat de jeugdtaak en de zedentaak van elkaar waren gescheiden, maar onder een gemeenschappelijke leiding stonden. Zij maakte onderdeel uit van de recherche en was daardoor een gecentraliseerde afdeling. Er was geen kinderpolitie op de afzonderlijke 'sectiebureaus', welke vergelijkbaar zijn met de huidige wijkbureaus.

In 1918 werd in Utrecht een afdeling kinderpolitie opgericht die zich bezighield met jeugdzaken in het kader van voogdijonderzoek. In navolging van Rotterdam en Utrecht werd in Amsterdam het Bureau Kinderpolitie in 1920 gesticht. Daarna volgden ook andere gemeentekorpsen met de oprichting van een Bureau Kinderpolitie. Dit gebeurde niet in alle gemeenten even snel. Sommige grotere gemeenten, zoals 's-Hertogenbosch en Tilburg, kregen pas na de Tweede Wereldoorlog een afdeling kinderpolitie.

Ten tijde van het verschijnen van het proefschrift van Lignac begin jaren vijftig⁷ waren er nog steeds gemeenten zonder kinderpolitie. Begin jaren tachtig kenden 60 van de 136 gemeentekorpsen geen jeugdpolitie. Jeugdzaken werden in die korpsen ook niet afgehandeld door een speciaal aangewezen functionaris. Over het algemeen werd in deze korpsen het nut van een gespecialiseerde kinderpolitie niet gezien en was er geen behoefte deze op te richten.⁸ Of er al dan niet een afdeling van de kinderpolitie aanwezig was, was onder meer afhankelijk van de grootte van een gemeente. Over het algemeen hadden grotere gemeenten wel een afdeling kinderpolitie en kleinere gemeenten niet.

Taken van de kinderpolitie

Vanaf haar oprichting heeft de taakafbakening van de kinderpolitie steeds veranderingen ondergaan en is ook niet overal steeds hetzelfde geweest. Er werd regelmatig ingesprongen op problemen die op dat moment nog niet door andere instanties werden aangepakt of geregeld.⁹ Al in een vroeg stadium werd gesproken over de noodzaak voor de politie haar taken te begrenzen. Er gingen relatief snel stemmen op dat de kinderpolitie geen tussenpersoon moest zijn tussen hulpbehoevenden en hulpbiedende instellingen¹⁰, hoewel zij wel genoemd werd als 'de schakel, de tussenpersoon tussen hulpbehoevenden en hulpbiedenden, tussen hen, die dreigen ten gronde te gaan en hen, die willen red- den'.¹¹

Het originele takenpakket van de kinderpolitie was voornamelijk hulpverlenend. In het jaarverslag van

de Amsterdamse kinderpolitie worden haar taken als volgt omschreven¹²:

- a. Bijstaan met raad en daad van ouders, die zich over het gedrag van hun kinderen beklagen
- b. het tegengaan van slechte behandeling of verwaarlozing van kinderen door hun verzorgers
- c. het hulp zoeken voor kinderen, die hun verzorgers missen en dadelijke hulp behoeven
- d. het tegengaan van bedelen, liedjeszingen, zwerfen en spijbelen door kinderen
- e. het toezicht houden op plaatsen van verleiding voor de jeugd (markten, danshuizen, verdachte cafés, bioscopen e.d.) om, indien wenschelijk, de ouders van de aldaar aangetroffen kinderen te waarschuwen
- f. het opsporen en terugbrengen van minderjarigen, die zich aan het over hen gestelde gezag hebben onttrokken
- g. de behandeling van alle, door Voogdijraden e.d. aan de politie gerichte verzoeken om inlichtingen
- h. de handhaving van verbodsbepalingen, speciaal in het belang der kinderen gemaakt, als: tentoonstellen van voor de jeugd zinneprikkende afbeeldingen, verkopen van tabaksartikelen aan kinderen enz.'

Later werd daaraan toegevoegd:

- i. De laatste aanvulling is hare bemoeienis met kinderstrafzaken, tot stand gekomen naar aanleiding van een verzoek van den Officier van Justitie. Sedert 1 Januari 1923 n.l., verstrekt zij, bij de aan politiebureaus wegens misdrijf tegen minderjarigen beneden de 18 jaren opgemaakte processen-verbaal, alle door de Justitie nodig

1. H.M.A. Drewes (1981), 'De jeugdpolitie', *Het Tijdschrift voor de Politie*, 2, 45-52; T.E.W. Lignac (1951), *De kinderpolitie in Nederland en daarbuiten*, 's-Gravenhage: Excelsior.

2. *Aanwijzing Halt-afdoening* (1999a), Den Haag: College van Procureurs-Generaal.

3. *Aanwijzing Stop-reactie* (1999b), Den Haag: College van Procureurs-Generaal.

4. *Aanwijzingen verbaliseringsbeleid en procesbeschrijvingen* (1999c), Den Haag: College van Procureurs-Generaal.

5. J.E. Doek & P. Vlaardingerbroek (2001), *Jeugdrecht en jeugdhulpverleningsrecht* (4 ed.), 's-Gravenhage: Elsevier Bedrijfsinformatie bv.

6. De Wet houdende wijziging in de bepalingen betreffende het straffen en de strafrechtspleging ten aanzien van jeugdige personen van 6 februari 1901, *Stb.* 63.

7. J. Overwater (1930), 'De kinderwetten', in: H. de Bie (ed.), *De Eerste Kwarteeuw der Kinderwetten; 1 december 1905-1930*, Leiden: A.W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij NV.

8. J.A. Wirtjes (1931), *Grepen uit het werk der Kinderpolitie, Verslag van het tweede Nederlandsch paedagogisch congres* (p. 839-858), Groningen: J.B. Wolters.

9. Lignac (1951).

10. Drewes (1981).

11. Lignac (1951).

12. W. Voskuil (1930), 'De Kinderpolitie', in: H. de Bie (ed.), *De Eerste Kwarteeuw der Kinderwetten; 1 december 1905-1230*, Leiden: A.W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij NV.

13. Wirtjes (1931).

14. C.E.G. Hogendijk (1921), *De Kinderpolitie van Amsterdam, Maatschappelijk Hulpbetoon*, 3(10-12); N. Muller (1925), *Jaarboek voor de reclasseering van volwassenen en kinderen*, Eibergen: Electrische Drukkerij H. Heinen.

geachte bijzonderheden omtrent den verdachte en het gezin opdat de Justitie zoo volledig mogelijk worde ingelicht. Hierdoor is een nauwe band gelegd tusschen de Justitie (vooral den Kinderrechter) en de Kinderpolitie. Het opmaken van processen verbaal tegen kinderen en het hieruit voortvloeiende onderzoek omtrent het strafbare feit, geschiedt aan de gewone bureaux.¹³

De taken van de Kinderpolitie zoals omschreven in het Amsterdamse jaarverslag zijn kenmerkend voor taken die ook in andere gemeentes door de Kinderpolitie werden uitgevoerd. Uit het laatste punt wordt duidelijk dat de Kinderpolitie vooral een assisterende taak had bij strafzaken met minderjarige daders. Zij handelde deze niet zelf af. De meeste surveillancediensten werden uitgevoerd door agenten in uniformdienst, aangezien niet al het personeel van de Kinderpolitie hier even geschikt voor was. Het veelal vrouwelijke politiepersoneel had meestal geen juridische scholing gehad. Daarnaast bestond er bezwaar tegen een al te juridische inslag bij de Kinderpolitie, omdat dit in strijd zou zijn met de traditioneel sociale oorsprong van het werk. Ten slotte waren bij veel Kinderstrafzaken ook meerderjarige daders betrokken, waardoor het niet voor de hand lag deze zaken bij de Kinderpolitie te leggen.¹⁴

De Kinderpolitie had vanaf haar oprichting een divers takenpakket met onduidelijke grenzen dat soms overlap vertoonde met het terrein van andere maatschappelijke instellingen zoals de Voogdijraad. Het gebrek aan afbakening van de jeugdtaak gaf aanleiding tot discussie over het bestaansrecht van de Kinderpolitie.¹⁵ Vaak echter, waren de taken die zij tot zich nam geboren uit noodzaak en niet uit vrije wil.¹⁶

De aard van haar werkzaamheden stond toe dat de Kinderpolitie een signaleringsfunctie had ten aanzien van verschillende problemen omtrent jeugdigen. Hiermee was zij vaak de instantie, die als eerste op dringende zaken kon inspelen.

Van de realisatie van een afdeling Kinderpolitie bij de Rijkspolitie in 1945 werd verwacht dat zij meer eenheid zou kunnen brengen in de werkzaamheden van de Kinderpolitie.¹⁷ Uit onderzoek naar de gewenste taakstelling kwam de conclusie dat de taken van Kinderpolitie bij de Rijkspolitie zouden moeten bestaan uit de opsporing van strafbare feiten, de opsporing van materiële en morele misstanden die het lichamenlijk en/of geestelijk welzijn van het kind bedreigen, het opmaken van processen verbaal of rapporten voor bevoegde instanties en verwijzing naar instanties op het gebied van de Kinderbescherming. In de aanbevelingen werd geschreven over een decentraal georganiseerde Kinderpolitie, waarbij al het politiepersoneel beschikking zou hebben over advies aangaande jeugd zaken. Hoewel de komst van de Rijkspolitie idealiter

geleid zou hebben tot een duidelijker beeld van wat de werkzaamheden van de Kinderpolitie zijn, is dit niet gebeurd.

De verschuiving van een sociaal uitgangspunt naar een meer strafrechtelijke inslag

Waar de werkzaamheden van de Kinderpolitie in haar begin vooral sociaal en hulpverlenend waren, werd ook preventief werk – ter voorkoming van criminaliteit – gerekend tot de taken van de Kinderpolitie.

Pas na de Tweede Wereldoorlog kwam er ook een groter strafrechtelijk accent in de taakstelling van de Kinderpolitie. Zij kreeg in een circulaire van de Minister van Binnenlandse Zaken uit 1948¹⁸ de taak processen verbaal op te maken en strafzaken van minderjarigen te behandelen. Tevens werd nadruk gelegd op controle op de Leerplichtwet. Deze ontwikkeling kan worden opgevat als een streven om zo eerder civielrechtelijk, of in ieder geval niet-strafrechtelijk te reageren, door de behandeling van Kinderstrafzaken bij een gespecialiseerde, van oorsprong hulpverlenende afdeling te leggen in plaats van bij de generale politie.

De nieuwe strafrechtelijke noot in het takenpakket van de Kinderpolitie is onder meer te zien in de oprichting van de zogenaamde jeugdbrigades kort na de tweede wereldoorlog. Deze bestonden uit mannelijke agenten in uniformdienst die nauw contact onderhielden met de Kinderpolitie en werden opgezet ter bestrijding van baldadigheid en schoolverzuim.¹⁹ De maatregelen die zij toepasten bij jongeren die een overtreding hadden begaan, hadden vaak het karakter van een pedagogische interventie (strafklasjes) op een vrije middag. In veel gevallen werd hiermee een proces verbaal vermeden.

Naast de oprichting van jeugdbrigades kreeg de Kinderpolitie na de Tweede Wereldoorlog een nieuwe afdeling die zich met strafzaken bezighield. Zo bestond de Kinderpolitie in Rotterdam in 1946 bijvoorbeeld uit zowel een *Justitie Dienst* als een *Sociale Dienst*. De oorspronkelijke taakopvatting was vooral in de Sociale Dienst terug te vinden. Bij de Justitie Dienst werden misdrijven door minderjarigen afgehandeld en maakte de Kinderpolitie ook processen verbaal op. Ook in andere gemeentekorpsen werden aparte afdelingen voor de hulpverlenende en strafrechtelijke taken opgericht.²⁰

De afdeling civiele zaken ging zich in de loop van de tijd minder bezighouden met sociale problemen, naarmate andere instellingen als de Voogdijraad en particuliere Kinderbeschermingsinstellingen deze taken over begonnen te nemen.²¹ Uiteindelijk verschoof het accent binnen de Kinderpolitie meer naar de justitiële taken. De Kinderpolitie werd steeds vaker in haar geheel onder de dagelijkse leiding gezet van de justitiële dienst, wat de sociale taakinfilling verder in het gedrang bracht.²² De opkomst van andere sociale instellingen

gen maakte dat de politie vraagtekens zette bij het sociale karakter van het werk van de jeugdpolitie. Ook buiten de politie werden deze activiteiten niet meer vanzelfsprekend gezien als een specifieke taak voor de politie. Dit wordt gemarkeerd door een rechtszaak tegen de politie van Den Haag over de informatie-uitwisseling over de verblijfplaats van weggelopen jongeren, aangespannen door de alternatieve hulpverlening van de 'sosjale joenit' in 1972. De bemoeienis met weggelopen jongeren is illustratief voor de taken van de jeugdpolitie die werden overgenomen door andere instanties. Dergelijke conflicten met maatschappelijke instellingen hebben er toe bijgedragen dat de hulpverlenende taken bij de kinderpolitie werden afgeslankt.²³

Naast de opkomst van andere sociaal gerichte instellingen, kunnen nog twee andere ontwikkelingen de verschuiving van een voornamelijk sociaal georiënteerd bureau naar een meer justitieel georiënteerd bureau verklaren. Allereerst werd in vergelijking met voor de oorlog een sterke toename van baldadigheid geconstateerd in het 'massajeugdonderzoek'.²⁴ Die toename was dusdanig, dat ook wel van 'jeugdverwildering' werd gesproken. Ten tweede was binnen de politie het besef gegroeid dat jeugdstrafzaken een andere, meer gespecialiseerde aanpak vereisen dan strafzaken tegen volwassenen. Dat deze taak vervolgens bij de kinderpolitie werd gelegd was logisch. Zij beschikte over achtergrondinformatie van jongeren. Deze achtergrondgegevens werden steeds belangrijker, omdat justitie meer en meer gebruik ging maken van civielrechtelijke in plaats van strafrechtelijke maatregelen.²⁵

Reorganisatie van de politieke jeugdtaak

In de jaren negentig doet zich een belangrijke verandering voor in de politieke jeugdtaak. In 1989 wordt besloten het stelsel van gemeente- en rijkspolitie te reorganiseren. Er komen in 1994 25 regio's, met elk een eigen regiokorps. Vóór de reorganisatie maakten de bureaus jeugdpolitie deel uit van de recherche en was zij een centrale afdeling. Met de reorganisatie kwam het bestaan van de afdeling in de knel. Het werd aan de regio's overgelaten hoe zij met jeugdzaken omgingen en in veel regio's verdween daarmee de jeugdpolitie. Hoe de behandeling van jeugdzaken wel georganiseerd werd verschilde per regio en bleef bovendien vaak onoverzichtelijk. Over het algemeen kwamen jeugdzaken onder de verantwoordelijkheid van basispolitiefunctionarissen (uniformdienst) of de algemene recherche, met ondersteuning van jeugdspecialisten bij complexe en/of sociale jeugdzaken.²⁶ Daarnaast kwamen er agenten uit de uniformdienst, die geheel of gedeeltelijk vrijgemaakt werden voor activiteiten op het gebied van jeugd. Zij kre-

gen benamingen als jeugdagent of taakaccenthouder.

In het veld werd de reorganisatie met zorg tegemoet gezien.²⁷ Met de verschuiving van een centrale, gespecialiseerde afdeling voor jeugdzaken naar decentrale eenheden voor jeugd op de wijkbureaus kwamen vanuit de praktijk geluiden dat het overzicht op de jeugdzaken verdween. Ook voor andere instellingen die met jongeren werken, werd het moeilijker bij de politie de verantwoordelijke personen te vinden. Daarnaast bestond er zorg dat er afbreuk gedaan zou worden aan de werkwijze die zich in de loop van de tijd ontwikkeld had, doordat de jeugdtaak werd ondergebracht bij andere taken, die deel uitmaken van het werk van de uniformdienst.²⁸ Daarnaast werden de preventieve taken van de kinderpolitie voornamelijk nog projectmatig uitgevoerd en waren zij niet duidelijk omschreven.²⁹ Dit alles had naar alle waarschijnlijkheid een grote invloed op de wijze waarop met jeugdigen werd omgegaan.

Van der Hoeven³⁰ stelde in zijn onderzoek bij de jeugdpolitie vast, dat de jeugdtaak een behoorlijke kennis en ervaring van de rechercheurs vraagt. Ook de strikt justitiële aanpak die past bij de generale politietaken, is volgens hem niet de meest effectieve manier om met jeugdige delinquenten om te gaan. Het kan beargumenteerd worden dat als gevolg van de reorganisatie van de politie een effectieve afhandeling van jeugdzaken gevaar liep, doordat jeugdzaken overgeheveld werden naar minder gespecialiseerde en minder met jeugd bekende afdelingen van de politie. Ook de Commissie-Van Montfrans, die in 1994 met haar rapport 'Met de neus op de feiten' aangaf dat er vroegtijdig, snel en consequent op jeugdcriminaliteit gereageerd hoorde te

13. Muller (1925).

14. Lignac (1951).

15. Lignac (1951).

16. Voskuil (1930).

17. W.A.J. Albers (1990), *Politie en jeugdigen; naar een probleemgerichte politiezorg voor minderjarigen*, Arnhem: Gouda Quint BV.

18. *Taak Kinderpolitie*; Circulaire van de Minister van Binnenlandse Zaken van 13 september 1848, nr. U 2114, Afdeling O.O. en V., Bureau Politie, aan de Burgemeesters van de gemeenten met gemeentepolitie (1948). Minister van Binnenlandse Zaken.

19. Lignac (1951).

20. Lignac (1951).

21. M. Andriessen (1976), *Kijken bij de kinderpolitie; een onderzoek naar het afhandelingsbeleid van de kinderpolitie*, Groningen: Verenigde Reproductie Bedrijven - Kleine der A4, Lignac (1951).

22. Drewes (1981).

23. Andriessen (1976).

24. Albers (1990); Lignac (1951).

25. Andriessen (1976).

26. Doek & Vlaardingerbroek (2001).

27. H. Lakmaker (1993), 'Voor maatschappelijk werk zijn we niet aangenomen', *Welzijnsweekblad*, 3, 8-13; R. Snijder (1993), 'Jeugdpolitie in de knel', *Perspectief: informatie- en opinieblad voor de jeugdbescherming*, 2, 14-15.

28. Snijder (1993).

29. *Visie op de politieke jeugdzorg; 25 politieregio's en de jeugdzorg* (1997), Raad van Hoofdcommissarissen.

30. E. van der Hoeven (1986), *De jeugdpolitie: een observatieonderzoek*, Den Haag: Coördinatiecommissie wetenschappelijk onderzoek kindbescherming.

worden, wees op het belang van een jeugdspecialisme bij de politie.³¹

De reorganisatie van de jeugdtaak bracht echter ook voordelen, zoals gesteld wordt in het rapport 'Visie op de politieke jeugdzorg'. In dit rapport wordt gesteld dat het contact tussen jeugdspecialisten, generalisten, scholen en buurthuizen verbeterde. Verder bevestigt het rapport dat de jeugdtaaken voornamelijk bij de basispolitiezorg liggen, en dat dit als voordeel heeft dat er sneller en beter op lokale behoeften ingespeeld kan worden. Volgens het rapport is de politieke jeugdzorg in Nederland niet weggeorganiseerd, maar gereorganiseerd. De jeugdzorg zou volgens het rapport niet in de eerste plaats bij jeugdspecialisten moeten liggen, omdat dan het gevaar bestaat dat de specifieke kennis over jeugd te gecentraliseerd is.

Ondanks een landelijke visie op de politieke jeugdzorg is eind jaren '90 niet in alle regio's sprake van een formeel jeugdbeleid.³² In regionaal beleid worden zowel repressieve als preventieve taken ten aanzien van de jeugdzorg benadrukt. Er is echter geen eenduidige formulering van de politieke jeugdtaak of van de doelgroep waar het jeugdbeleid zich op richt. Tegenwoordig melden alle korpsen dat zij het jeugdbeleid op schrift gesteld hebben, en heeft de meerderheid (ongeveer twee derde) van de korpsen een apart 'jeugdbeleidsplan'. Meestal zijn deze stukken echter summier.³³

Huidige organisatie

In de huidige organisatie van de politieke jeugdzorg worden lokale overlast, jeugdcriminaliteit, preventie en netwerkvorming voornamelijk behandeld door basispolitiefunctionarissen. Zij kunnen - indien nodig - worden bijgestaan door taakaccenthouders jeugd, tevens basispolitiefunctionarissen. Bij complexe problematiek kunnen er specialisten bij worden betrokken, de zogenoemde jeugdrechercheurs. In veel regio's bestaan daarnaast functionarissen die op regionaal niveau zorgen voor afstemming en coördinatie van de jeugdtaak. Het wordt belangrijk gevonden dat iemand zich op regionaal niveau bezighoudt met jeugdbeleid en zich op de hoogte houdt van ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit, zowel in de eigen regio als in groter verband.

In veel korpsen wordt de politieke jeugdtaak als een van de belangrijkste 'beleidspeerpunten' genoemd. Termen als 'vroegtijdig, snel en consequent' en 'kennen en gekend worden' duiken in verschillende beleidsstukken op. In ieder geval op papier vormen jeugdzaken - ook al is de organisatie ervan niet altijd even duidelijk - een belangrijk agendapunt bij de politie.

Conclusie

De ontwikkeling van de politieke jeugdtaak is voor

een belangrijk deel te volgen in de geschiedenis van de kinderpolie. De steeds wisselende taakin-vulling en -afbakening, de pedagogische en sociale uitgangspunten die niet in alle opzichten overeenkomen met traditioneel politiewerk, en de relatieve oververtegenwoordiging van vrouwen bij de bezetting van functies bij de kinderpolie hebben de positie van de politieke jeugdtaak zowel binnen als buiten de politieorganisatie niet eenvoudig gemaakt. Steeds opnieuw heeft de kinderpolie haar eigen specifieke positie en taakin-vulling moeten bevechten en legitimeren, bepaalde taken vroeger of later moeten overdragen aan andere instanties en tegelijkertijd flexibel moeten inspelen op nieuwe ontwikkelingen en knelpunten. Aan de specifieke kennis die bij de kinderpolie aanwezig was en de specifieke handelwijze ten aanzien van jeugdzaken is meer dan eens getornd als haar bestaansrecht weer eens ter discussie werd gesteld. Tegelijkertijd heeft de werkwijze van de jeugdpolitie gefunctioneerd - samen met die van andere instanties - als waarborg voor een terughoudende bejegening van jongeren met antisociaal gedrag, die de aanpak in Nederland altijd gekenmerkt. Met de overheveling na de tweede wereldoorlog van meer strafrechtelijke taken met betrekking tot jongeren naar de kinderpolie, werd geen trend ingeluid jeugdzaken repressiever aan te pakken. Integendeel, het moet gezien worden als een streven om delictgedrag van jongeren af te doen buiten het strafrechtelijke circuit. Hierin komt het sociale en pedagogische karakter van de politieke jeugdtaak juist tot uitdrukking.

Met de reorganisatie van de politie in 1994 lijkt het op het eerste gezicht gedaan met de jeugdpolitie. De werkelijkheid is anders; er zijn nog steeds verschillende functies binnen de politieke organisatie die zich richten op jeugdzaken, al verschilt het per regio in hoeverre politiefunctiearissen hiervoor vrijgemaakt worden. En hoewel de verschuiving van de jeugdtaak van specialisten naar generalisten aanleiding geeft tot zorg ten aanzien van kennis, ervaring en prioriteit waarmee jeugdzaken behandeld worden, wordt het als voordeel genoemd dat er sneller en gericht op lokale jeugdproblematiek kan worden ingesprongen.

Hoewel er dus nog steeds sprake is van een jeugdspecialisme bij de politie, wordt deze door verschillende factoren bedreigd. Al snel na de reorganisatie van 1994 was er minder overzicht van jeugdzaken in een regio.³⁴ Het was niet langer duidelijk wie verantwoordelijk was voor bepaalde zaken en andere instanties konden moeilijk hun weg vinden binnen de organisatie.

De nieuwe inrichting van de politie heeft ertoe geleid dat de meeste jeugdzaken behandeld worden door de uniformdienst, die naast haar taakstelling op het gebied van jeugd ook andere taken heeft. Hiermee bestaat het gevaar dat jeugdzaken onder

de voet gelopen worden door andere zaken die vaker voorkomen of belangrijker geacht worden. Daarnaast bestaat in de politieopleiding weinig aandacht voor het onderwerp jeugd. Ook de prestatiecontracten vormen een bedreiging voor de specifieke benadering van jongeren door de politie. Door de nadruk te leggen op prestaties in de vorm van het aantal geschreven processen-verbaal worden taken als signalering van problematiek en preventieve werkzaamheden mogelijk meer naar de zijlijn geschoven in de dagelijkse praktijk.

Recente beleidsnota's van de overheid hechten veel belang aan het bestrijden van jeugdcriminaliteit en gaan hierbij vooral uit van een repressieve aanpak. Zowel de richtlijnen van het College van Procureurs-Generaal,³⁵ als recent overheidsbeleid ten aanzien van jeugd³⁶ dragen een geringere terughoudendheid ten aanzien van jeugdcriminaliteit uit. Ook de invoering van het nieuwe jeugdstrafrecht midden jaren negentig kan, hoewel dat niet het uitgangspunt was, geplaatst worden in deze ontwikkeling.³⁷ De korpsen zien deze ontwikkeling met zorg tegemoet, en pleiten ervoor dat repressiever optreden alleen zinvol is als er ook meer mogelijkheden zijn voor hulpverlening.³⁸

Hoewel het originele uitgangspunt van de jeugdpolitie als hulpverlenende afdeling is veranderd, is deze taakstelling niet verdwenen. Hoewel er orga-

nisatorisch en beleidsmatig gesproken kan worden van een keerpunt in de politieke jeugdtaak, is het de vraag of dit zich in dezelfde mate aftekent in de praktijk, aangezien het jeugdspecialisme – weliswaar in een andere vorm – nog steeds onderdeel uitmaakt van de politieke organisatie. Dit kan beschouwd worden als een waarborg voor een niet al te repressieve ontwikkeling in de afhandeling van jeugdstrafzaken.

31. *Met de neus op de feiten; aanpak jeugdcriminaliteit* (1994), Den Haag: Commissie Jeugdcriminaliteit o.v.v. mw. G.W. van Montfrans-Hartman.

32. *Visie op de politieke jeugdzorg; 25 politieregio's en de jeugdzorg* (1997).

33. *De politieke jeugdtaak: 'op weg naar volwassenheid'; eindrapportage* (2004), Den Haag: Inspectie Openbare Orde en Veiligheid.

34. Snijder (1993).

35. Aanwijzing Halt-afdoening (1999); Aanwijzing Stop-reactie (1999); Aanwijzingen verbaliseringsbeleid en procesbeschrijvingen minderjarigen (1999); Richtlijn voor strafvordering kindzaken (misdrijven) (1999); *Aanwijzing voor de opsporing* (2003), Den Haag: College van Procureurs Generaal.

36. *Jeugd Terecht; Actieprogramma aanpak jeugdcriminaliteit 2003-2006* (2003), Den Haag: ministerie van Justitie; *Nota Criminaliteitsbeheersing; investeren in een zichtbare overheid* (2001), Den Haag: ministerie van Justitie; *Naar een veiliger samenleving* (2002), Den Haag: ministerie van Justitie & ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

37. *Sanctierecht voor jeugdigen; rapport van de Commissie Herziening Strafrecht voor Jeugdigen* (1982), 's-Gravenhage: ministerie van Justitie.

38. Inspectie Openbare Orde en Veiligheid (2004); Jans (2004).

Lijkbezorging. Ontwikkelingen en rechtsvragen

22

Mariëlle van Beek¹

Niets in het leven is zo zeker als het feit dat we allemaal eens zullen sterven. Paradoxaal genoeg wordt er in de juridische literatuur weinig aandacht aan dit onderwerp besteed. In deze bijdrage wordt het onderwerp lijkbezorging en de actualiteit van de Wet op de lijkbezorging voor wat betreft dit onderwerp onder de aandacht gebracht.

Inleiding

Het onderwerp uitvaart en hetgeen daarmee samenhangt komt steeds meer uit de taboesfeer en wordt steeds bespreekbaarder. Vooral de laatste jaren zien we meer artikelen en tv-programma's verschijnen over dit onderwerp en worden er vaker open dagen bij uitvaartcentra gehouden. In september 2004 is er een uitvaartbeurs gehouden in Utrecht. Hoewel deze beurs om de vier jaar gehou-

den wordt, was het aantal bezoekers de afgelopen keer enorm gestegen. Reden genoeg om te kijken hoe het anno 2004 met de Wet op de lijkbezorging (Wlb) zit.

De vraag die in dit artikel centraal staat is of de huidige Wlb nog wel actueel genoeg is voor wat betreft de mogelijkheden tot lijkbezorging. Met andere woorden: moeten de huidige artikelen met betrekking tot de lijkbezorging in de Wlb aangepast

Mr. M.J.H. van Beek is jurist bij DAS Rechtsbijstand op de vakgroep Onrechtmatige Daad en Letsel.